

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

i... [Tretinjak, I.: intervju s dekanicom UAOS-a Helenom Sablič Tomić](#)

KRITIKA

MANIFESTACIJE

STUDENTSKA SCENA

ESEJI

IZ STRUKE ZA STRUKU

IZDAVAČKA DJELATNOST

Igor Tretinjak, ass.

Umjetnička akademija u Osijeku

itretinjak@uaos.hr

Intervju s dekanicom UAOS-a Helenom Sablič Tomić

Helena Sablič Tomić: „Projekti Umjetničke akademije postali su uočljivi i prepoznatljiviji“

Umjetnička akademija u Osijeku u 2014. godini zaokružuje prvih deset godina postojanja te u jesen započinje novi ciklus. O dosadašnjim dosegima Akademije i planovima za drugo desetljeće te lutkarstvu kao njenom specifikumu, potom poziciji u Osijeku, Hrvatskoj i šire, pasivnosti današnjih studenata i izgubljenom urbanitetu grada domaćina razgovarali smo s dekanicom Akademije prof. dr. sc. Helenom Sablič Tomić.

Dekanica Umjetničke akademije u Osijeku,
red. prof. dr. sc. Helena Sablič Tomić

Prof. dr. sc. Helena Sablič Tomić na Umjetničkoj akademiji predaje kolegije iz područja književnosti te od 2006. godine vrši funkciju dekanice. Uz rad na Akademiji, drži kolegije na studiju Kulturologije te se znanstveno i kritički bavi suvremenom hrvatskom književnošću.

Na samom početku razgovora, možete li zaokružiti prvih deset godina Umjetničke akademije u Osijeku?

Umjetnička akademija u Osijeku najmlađa je umjetničko-nastavna sastavnica u državi te se u prvom obrazovnom ciklusu morala pozicionirati u prostoru grada, regije i nacionalno, što je uspješno učinila. Akademija se sastoji od tri odsjeka - likovnog, glazbenog i kazališnog te jedina ima specifikum lutkarstva.

Akademija je iznjedrila nekoliko generacija završenih studenata. Kako su pozicionirani na tržištu?

Gotovo niti jedan naš student nije bez posla, na ovaj ili onaj način. Akademiju smo i pokrenuli na interdisciplinarni način zbog deficita profesora likovne kulture, profesora glazbene pedagogije i glumca-lutkara na tržištu. Naši studenti su se raširili po Slavoniji i Hrvatskoj i svugdje dobro kotiraju na natjecanjima za posao. Također, uspjeli smo podići ljestvicu odnosa prema umjetnosti. U koju god sredinu dođemo, projekti Umjetničke akademije uočljivi su i prepoznatljivi. Ne govorim samo o kvaliteti, već o drukčijem pogledu na umjetnost i to je nešto što se sada već zaista prepoznaje.

Što je Akademija možda propustila napraviti u prvih deset godina svog postojanja?

Nismo se uspjeli kodirati u mapu grada Osijeka vidljivim sadržajima urbanih instalacija. Nismo dobili studentsku aleju skulptura, upisali se u kod grada na toj vidljivoj razini. Mislim da bi Akademija trebala biti agresivnija u tom pogledu, a grad... sad smo u godini Julija Knifera i htjeli smo napraviti Kniferovu zebru ispred Akademije, ali nismo zbog "višeg interesa". Imamo što brendirati, s kim i čim, ali komunikacija treba biti malo otvorenija.

Likovno je Akademija usmjerena prema Osijeku, dok se studenti glume i lutkarstva nakon diplome razbježe po cijeloj Hrvatskoj.

Nama je to dobro. Zadrže se oni koji mogu dobiti posao u dva gradska kazališta.

OSIJEKU NUŽNO NEDOSTAJE TREĆA SCENA

Ispunjavaju li ta dva kazališta potrebe grada koji ima studij glume i lutkarstva?

Ne ispunjavaju. Osijeku nužno nedostaje treća scena. Akademija je može oplemenjivati svojim sadržajima, animirati srednje škole i ostale sastavnice sveučilišta i time generaciji *međuzemlja* ponuditi njen teatar, glazbenu scenu, ali moramo imati svoj prostor. Drugo rješenje je da nam se omogući noćna scena u jednom od dva osječka kazališta, koja bi bila različita od postojeće.

Nazire li se kakvo rješenje?

Pokušavamo s Barutanom preko Drave dobiti scenu Gradskog kazališta mladih. Akademija stalno pregovara s gradom oko nje i dobiva je na korištenje od 1. svibnja do 1. listopada. Taj prostor je sjajan za aplikaciju na europske fondove i u njemu radimo sve sadržaje, no nema infrastrukturu, nema WC ni grijanje. Ako je to vlasništvo grada, on mora uložiti u njega.

Te bi scene uspjele zadržati veći broj završenih studenata u Osijeku.

Tako je. Ujedno, mogle bi se i samofinancirati. Ako se studenti i rasprše, mogle bi ih okupljati. Mi možemo brinuti o njima dok su u instituciji, ali poslije ih nema što držati ovdje. Glumac ide za tržištem, znači ako napravimo scenu koja će mu biti tržište, nudimo mu razlog ostanka.

Osim borbe za treću scenu, Umjetnička akademija u drugo desetljeće ulazi s još nekoliko velikih planova. Možete li nam ih predstaviti?

Plan je u drugom ciklusu kreirati i dizati razinu umjetničkog izražaja na svim poljima na kojima radimo. To smo napravili s Glazbenom srijedom, koja ide u suradnji s Muzejom Slavonije. U tom se projektu naši profesori i studenti predstavljaju po prvi put, dolaze strani glazbenici, uključuje se i glazbena škola te se publika senzibilizira prema Umjetničkoj akademiji. Nadalje, imamo sjajnu grafičku školu. Sad je u planu iniciranje studija ilustracije, gdje trebamo postati prepoznatljivi. Što se tiče kazališnog dijela, lutkarstvo bi trebalo biti i brend grada Osijeka i brend Akademije. Konačno smo se ekipirali te sad trebamo pokazati neke nove dosegne i poglede na lutkarstvo i glumu. Učinit ćemo to s našim profesorima koji imaju projektni zadatak na 3. i 5. godini napraviti jednu predstavu te intenzivnijom suradnjom s Dječjim kazalištem Branka Mihaljevića.

ZANIMA NAS POZICIONIRANJE NA EUROPSKOJ KARTI

Na početku razgovora rekli ste da se Akademija pozicionirala nacionalno. Što dalje u tom pogledu?

Sad nas zanima pozicioniranje na europskoj karti. Mi smo specifična institucija koja se sa svojim projektima prezentirala po europskim akademijama i sad se moramo pozicionirati u odnosu na njih. Želimo što intenzivnije raditi na razmjeni studenata, profesora i asistenata s drugim akademijama te im sa svojim sadržajima postati poželjni i poticajni. Da studenti i profesori iz Praga, Cluja, Londona... žele doći k nama kao što mi želimo doći njima.

Akademija u jesen pokreće i nekoliko novih studija. Možete li nam ih predstaviti?

Studij Kreativne terapije prvi je specijalistički studij s tim naslovom u Hrvatskoj. Po cijeloj Europi postoje specijalistički studiji art terapije. Mi želimo ići na kreativnu terapiju upravo zbog interdisciplinarnosti Akademije te ćemo pokrenuti terapiju plesom, dramom, glazbom i likovnošću. Ta terapija neće biti samo za osobe s posebnim potrebama ili za neke marginalne skupine, već za sve profile osoba, od menadžera koji se žele osloboditi stresa do umirovljenika koji žele kroz umjetnost spoznati odnos prema sebi i životu. Vjerujemo da tim procesom možemo senzibilizirati ljude da shvate kako je potrebno ići na izložbu ili neku kazališnu predstavu kako bi se čovjek bolje osjećao.

Drugi studij je Kazališno oblikovanje, koje također ne postoji kod nas, što je apsurd. Bit će koncipiran kao tri u jedan: kostimografija, scenografija i lutkarske tehnologije.

Također, tu su različiti programi cjeloživotnog obrazovanja namijenjeni konzumentima od 7 do 77 godina. To su naši programi koji traju od 30 do 60 sati, a vezani su uz izradu lutaka, crtanje akta, kompoziciju... svaki odsjek je prijavio specifične sadržaje, koji se ne rade u redovnoj nastavi, a koji bi mogli biti zanimljivi našim studentima i tržištu.

Nadalje, mislimo da nužno moramo stvoriti vertikalnu - preddiplomski, diplomski, doktorski studij te radimo na pokretanju poslijediplomskog dokorskog

usavršavanja iz naših umjetničkih područja.

IDEJA JE UMJETNIČKE AKADEMIJE SENZIBILIZIRATI PROSTOR

Akademija uz nove projekte i studije zaokružuje umjetnost sa svih strana, stvarajući uz umjetnike i konzumente umjetnosti. Kazališnim rječnikom, riječ je o "totalnoj akademiji".

Upravo tako. Ideja ove institucije nije samo educirati polaznike, već senzibilizirati prostor. Ako uspijemo pokazati da umjetnost i kultura mogu biti naš identitet, što jesu, napravili smo puno. Ujedno, s novim studijima želimo pokrenuti možda posve drugi, interdisciplinarni pogled prema umjetnosti koji bi bio uranjanje umjetnosti u svakodnevje.

Što stavljate kao prioritet?

Europu, Erasmus i razmjenu kadrova. To nam je najveći izazov.

Nakon bogate i, nadamo se, svijetle budućnosti, okrenimo se tamnoj strani mjeseca. S kojim se žarišnim problemima bori Umjetnička akademija?

Veliki problem nam je financiranje. Ministarstvo kulture nas, kao Umjetničku akademiju, ne financira primarno jer pripadamo znanosti, dok nas Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta uopće ne financira. Grad uskače po projektu, županija minimalno, a mi sami nemamo gotovo ništa. Jedino rješenje su nam europski projekti i fondovi, no što je to? Gdje su ti fondovi? Što je ta kreativna Europa? Na stranici Ministarstva kulture objavi se tisuću linkova koje uopće ne razumijemo, a u kojima mora sudjelovati i po petnaest članica. Tko to može ispoštovati? Nitko. To bi mogli biti bilateralni ili multilateralni projekti na tri, četiri partnera, ali ne na petnaest. Mi nismo ušli dovoljno pripremljeni u ovaj trenutak kad trebamo povlačiti novac iz fondova.

Gdje ipak vidite spas?

Kako mi se čini i kako čujem po drugim europskim akademijama, upravo je Erasmus rješenje. Rumunjska je savršeno kulturno razvijena u svim segmentima, a suradnju nudi samo ako imamo Erasmus, koji plaća putovanje, boravak, dnevnice i druge troškove. Dosad smo mi ulagali da bismo postali vidljivi. Sad smo vidljivi i trebamo napraviti korak dalje.

Kad smo kod vidljivosti, koliko je Akademija vidljiva u svom gradu? Koliko je on saživio s njom?

Osijek saživljava s Akademijom. U ovih deset godina najmanje smo bili vidljivi upravo u našem gradu, a najviše u regiji. U Požezi, Vinkovcima, Slavonskom Brodu, Đakovu. Na svim našim projektima međunarodnog tipa, poput Dioniz festivala, Lutkokaza i velikih produkcija poput *Baruna Trenka*, veću podršku smo našli u gradovima regije nego u Osijeku.

Što mislite koji je razlog suzdržanosti Osijeka i otvorenosti drugih gradova?

Jedan od odgovora može biti da drugi gradovi nemaju ponudu tog tipa pa im mi super dođemo. Drugi može biti senzibilitet trenutne političke vlasti prema kulturi. Je li ova nama sklona, pokazat će vrijeme. Treća stvar: možda smo mi konkurenti HNK-u, Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića, galerijama... ja mislim da nismo, već da unosimo u grad drugu energiju i nove ideje.

STUDENTI SU U OSIJEKU NEVIDLJIVI

U grad koji, dodajmo, ima nešto manje od sto tisuća stanovnika i čak 20 tisuća studenata te bi trebao silno žudjeti za novim umjetničkim idejama i izazovima. Postoji li u Osijeku ta glad budućih intelektualaca koji čine čak petinu stanovništva?

Nažalost ne. Problem je što su studenti u Osijeku nevidljivi. Usprkos velikom broju, vi ne možete reći da je Osijek studentski grad. Da bi bio takav, mora imati svoje projekte, svoja mjesta, življi kampus. Studenti nemaju svoju scenu, neki studentski centar gdje će prezentirati svoju energiju potpuno različitu od ove mainstreamovske energije grada.

Može li ih Umjetnička akademija pokrenuti, biti inicijator scene i studentskog života?

Akademija bi htjela u prostoru kampusa dobiti bivšu austro-ugarsku konjušnicu Manjež, koja je savršen prostor. Tamo planiramo raditi ambijentalne predstave, jer nije završen te nema infrastrukturu. Razmišljamo u tom smjeru, ali treba uložiti novac. No, nije institucija ta koja će napraviti iskorak, već pojedinac, odnosno studentska energija. Još čekam mlade ljude koji će doći i reći: "Mi hoćemo ovu zgradu" pa da naprave nešto poput Močvare u Zagrebu. U Tvrdi ima praznih prostora, u gradu također. Od njih treba krenuti inicijativa pa se potom institucija može uključiti. Bojim se da je ono što ide od gore prema dolje, što je nametnuto, lošija solucija.

Umjesto da pucaju mladenačkom energijom, studenti odaju dojam depresije, što mi se čini prilično zabrinjavajućim.

Meni je to strašno. Naši studenti su rezignirani i apatični, iako mi, za razliku od ostalih akademija, ulažemo u njih. Vodimo ih na festivale, radionice, otvaramo im vrata u Hrvatskoj. Nema akademije koja kao institucija brine o obrazovanju svojih studenata izvan institucije kao što to mi činimo.

Imate li informacije kakva je situacija u ostalim gradovima s akademijama?

U Zagrebu na svim akademijama klubovi studenata, odnosno studentski zborovi, organiziraju svoje manifestacije. Ne kaže njima dekan da nešto naprave. Kod nas nikako da taj impuls dođe od strane studenata. Jesmo li mi previše dominantni, jesu li oni opterećeni ili su naprosto tromi? No zašto nisu u drugim gradovima takvi? Mi se prema njima ponašamo kao prema bebama. Kažemo im: "Idemo sad na ovaj festival, sad napravite ovo, uključite se", ali s njihove strane nema ničega. Za mojeg mandata tek su mi jednom došli likovnjaci, koji su se željeli uključiti u zajedničku manifestaciju studenata svih akademija.

MI SMO BOLONJU PRETVORILI U EX CATHEDRU

Leži li možda dio krivnje u bolonjskom programu koji, suprotno od ideje, u mnogim segmentima djeluje poput nastavka srednje škole, a ne studija?

Bolonja je trebala razigrati studente. U njoj ideji nisu isključivo predavanja *ex cathedra* i seminari, već je trebala biti gotovo 35 posto terena, istraživanja, prikupljanja informacija i individualnog razvijanja uz mentorsko vodstvo i edukaciju. Mi smo Bolonju pretvorili u *ex cathedru*. U Zagrebu je riječ o starijim institucijama sa zamašnjacima u generacijama koje su bile u drugom kontekstu. Iako mlađe institucije poput naše nemaju taj naslijeđeni zamašnjak, očito nikako da se dogodi klik među njima i da se krene. Nije da toga uopće nema, ali je nevidljivo. Važna je i motivacija, a to je zadatak asistenata. Ako oni ne pronalaze taj motivacijski impuls u sebi...

Kao dekanica Akademije niste se odrekli predavanja na studiju Kulturologije. Kakva su vaša profesorska iskustva s Bolonjom i studentima?

U sklopu jednog kolegija studentima sam odredila da za dio bodova moraju ići na izložbe, predstavljanje knjiga, predstave... Njihova prva reakcija je bila čuđenje da uopće mogu ići, na primjer, na otvorenje izložbe. U njihovoj svijesti na to idu samo ljudi s pozivnicama, a na književne večeri samo pozvani. U obrazovnom programu nisu odgojeni da je odlazak na predstavu dio svakodnevnog ritma života, izložba im je bauk, a o književnoj večeri da ni ne govorim. Sami po sebi idete u kino i na koncert, jer vas to zanima, a škola vam je nametnula odlazak u kazalište. Na izložbu ste, pak, išli da biste vidjeli nekog klasika i odradili sat likovnog. Greška škole je što mladima nije rekla: imate sve vrijeme svijeta da idete sami na predstavu koju vi želite i kad god želite. Uvijek su išli kolektivno uz nametnute uvjete pa sada, kad ih se stimulira na individualno i kreativno, ne snalaze se najbolje.

Kakve su bile reakcije studenata na dužnosti u sklopu kolegija?

Iznenadjujuće. Kretale su se od: "nije to tako baš glupo" do: "bilo mi je toliko dobro da sam poslije odveo curu".

Što mislite, što je uzrok tom čuđenju mladosti pred umjetnošću?

Današnju mladež je zatupio sustav, a potom i elementami kućni odgoj. U Osijeku kao da nedostaje građanski sloj, koji u ritmu svog privatnog vremena ide na izložbu. Nema toga kao dijela života. Naši studenti su nedavno imali svoju izložbu u Samoboru. Došlo je 30 ljudi iako je lijevala kiša. Svi su bili elegantno obučeni za otvorenje izložbe osječkih studenata. To je njima ritam života i ne zanima ih je li došao Picasso ili studenti, jer je utorak za njih dan za izložbu. Osijek je to izgubio. Izgubili smo tu građansku kulturu, kulturnog rada na sebi.

POJEDINCI ČINE GRAD

Tko donosi promjene u tom pogledu?

Pojedinci čine grad. Kad oni odustanu, može puno vremena proći do novih pojedinaca. Još čekam svoje studente književnosti da pokrenu neku tribinu, no ne vidim je zasad. To je problem. Nema te unutarnje potrebe da djeluješ na grad. To je ubijeno. Mlade ljude nismo odgojili tako, a oni sami nemaju potrebu brinuti o kulturi grada, svojoj prezentaciji ili oblikovanju grada.

Je li Osijek kao grad dovoljno fleksibilan za promijene i jake pojedince?

Osijek je vrlo kruta sredina. Kako pokazuju i književnost i povijest, on je vrlo iskompleksiran grad, jer ne zna kojem identitetu pripada. Jesmo li Mađari, Nijemci, Hrvati, Srbi... grad je jedan konglomerat nečega. Putopisac Evlija Čelebi napisao je na jednom mjestu: "Sad sam baš iz kasabe Osijeka stigao u grad Vukovar". Kad čovjek dođe u Vukovar govoriti o književnosti, u publici se nalaze gospođe s frizurama, tu postoji građanska kultura. Kad su u ratu napuštali domove, najgore im je bilo što su im spalili sve knjige. U Osijeku se izgubio građanski sloj. Previše je stiglo ruralnog i stvorio se potpuno drugi konglomerat tipova s drukčijim prioritetima. Svaki mjesni odbor u Osijeku danas ima kirvaj. Kirvaj je kategorija sela, ja na njega idem na selo. U gradu ga ne mogu podnijeti. Vukovar nema kirvaj, oni imaju dan grada. To su kategorije ljudi koji su došli u Osijek.

Nije li to sudbina svih većih gradova kod nas?

Donekle je. Promijenila se struktura stanovništva i vi ste građanski ritam privatnog vremena izgubili. Današnje stanovništvo nema u kodu ići na izložbu, ali ima lijepo se obući za crkvu li sjediti ispred deseterokatnice na stolici ili klupici i piti kavu kao da je to šor. Naprosto je došlo do smijene stanovništva.

Može li veliki broj studenata u gradu promijeniti stvar?

Nama kao sveučilišnom gradu dolazi dominantna skupina onih koji su izvan Osijeka, dok Osječani studiraju vani. S njima vi niste podigli razinu, već ste prihvatili njihove običaje.

Znači, iako petinu stanovništva čine studenti, ne može se reći da je Osijek studentski i urbani grad.

Tako je. Mlade žene i muškarci iz manjih sredina dođu studirati u Osijek, ožene se i nametnu svoju kulturu. Oni kulturološki ne pripadaju ovdje, imaju sasvim drukčiji ritam privatnog vremena, ali su se nametnuli. Nažalost, o tome nitko ne govori i ne piše.

Možda nema tko? Novi val stanovnika nema potrebu za tim, a stari su pretihi i diskretni?

Upravo to je napisala Vilma Vukelić u *Tragovima prošlosti*. Sudbina Osijeka je smjena. Kaže ova sjajna autorica kako se unutar te smjene dogodi da oni koji nešto hoće u jednom trenutku shvate da ne mogu i neće pa se posvete alkoholu, kartanju, roditeljstvu ili obrađivanju vrta. Jednostavno ne vide nikakav smisao u svom trudu.

OSIJEK SE ISKLJUČIVO VIDI KROZ POLITIKU I TAMBURICU

Potom se među građane ušeta depresija, koja je zavladała Osijekom prije petnaestak godina. Je li to tipična hrvatska depresija ili je nešto drugo na stvari?

Nema to puno veze s neimaštinom koja tišti cijelu Hrvatsku. Nedavno je provedeno istraživanje o tome kako naš grad vide drugi ljudi. Rezultat je prilično strašan, ali realan. Osijek se isključivo vidi kroz politiku i tamburicu. Politička scena u Slavoniji ubila je sve. Nakon rata Osijek je bio energijski bolji i otvoreniji grad, nego od 2000.-te do danas. Stanovnici su bombardirani političkim obračunima.

Koliko je teško Akademiji i vama kao dekanici plivati u toj političkoj močvari?

Pokazala sam da mi kao Akademija možemo raditi s SDP-om, HDZ-om, HNS-om i HDSSB-om, budući da u gradovima u kojima smo radili vladaju različite političke opcije. Puno više od podobnosti, važno nam je da Akademija ima kontinuitet, a to se ne može priklanjanjem jednoj opciji.

Kako se gradska vlast postavlja prema Akademiji s obzirom na njenu političku neopredjeljenost?

Akademija je u funkciji grada te proizvodi obrazovane kulturnjake što trebaju dati doprinos gradu koji ih je obrazovao. Točka. No još nam nitko nije došao. Lutkokaz je inicijalno zamišljen kao aukcija, odnosno burza projekata gdje bi se naši studenti s najboljim radovima prezentirali ravnateljima hrvatskih lutkarskih kazališta koji bi ih kupovali. Na taj način kazališta bi dobila gotov proizvod i novu energiju, a studenti prvi posao te bi svima trebalo biti super. Osijek se kao grad „busa u prsa“ da je grad lutkarstva (u planu je i muzej lutkarstva, o čemu se priča već godinama, a ne pomiče se s mjesta), a niti za jedan Lutkokaz nije izdvojio sredstva. Akademija je i pokrenula festival pogrešno očekujući da će nam novčano pomoći grad koji želi brendirati lutkarstvo. Jednaka priča je s Ministarstvom kulture i Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta - niti pet lipa. No mi, umjesto da smo ugasili Lutkokaz, čvrsto smo se držali prioriteta. Nismo ponekad platili struju, ali smo išli dalje s projektom. Ove smo godine ipak dobili nešto novaca od Ministarstva kulture, jer je riječ o petom Lutkokazu te se nadam da će doći predstavnici barem pet zainteresiranih kazališta da vide što se radi kod nas i koja se tu škola razvija.

Ignoriranje Akademije u kojoj se stvaraju prvi hrvatski školovani lutkari čini mi se vrlo neodgovornim od beskrajno inertnih lutkarskih kazališta. Mogu li se mladi lutkari probiti u takvoj ustajalosti i dovesti do nužno potrebne smijene generacija i lutkarskog promišljanja?

To će se dogoditi, no problem je što stare generacije nisu previše stare. S druge strane, u Hrvatskoj nema školovanih lutkara, a sustav neće vječno odobravati rad neobrazovanog kadra u lutkarskim kazalištima. Dok god je tako, studenti ne mogu probiti te barijere. Hoće li i kad do toga doći, ovisi o samim lutkarima, odnosno lutkarskom cehu koji mora propisati normu. Nedostaje nam i lutkarskih institucija koje će nuditi drugi pogled na lutkarstvo, scena koje bi ukazale na činjenicu da lutkarstvo nije samo Patkica Blatkica, nego može biti i za ozbiljnu publiku, odnosno za djecu na drugi način.